

LBRIS | MARJAN KAMALI | We know
books

Librăria din Teheran

Traducere din limba engleză de
CĂTĂLIN GEORGESCU

CAPITOLUL UNU

2013

Centrul de îngrijire

– Am stabilit o întâlnire cu el.

Spusese asta ca și cum s-ar fi pregătit să meargă la dentist, la psihoterapeut sau la vânzătorul acela insistent de frigidere care le promisese ei și lui Walter rezerve permanente de lapte rece, legume proaspete și brânză nealterată dacă vor cumpăra modelul acela nou-nouț.

Walter ștergea vasele privind distrat prosopul pe care era imprimată imaginea unui pui galben care ținea o umbrelă. Nu o contrazise. Apetitul lui Walter Archer pentru logică și capacitatea lui de a lăsa mereu rațiunea să triumfe confirmau buna judecată a Royei. În fond, nu se măritase ea cu un om care era rațional și, slavă Domnului, incredibil de înțelegător? Nu renunțase ea, până la urmă, la a se mărita cu băiatul acela pe care îl cunoscuse cu atâtea zeci de ani în urmă în mica librărie din Teheran, legându-și în schimb viața de acest monument de stabilitate originar din Massachusetts? De acest Walter. Care mânca aproape în fiecare zi la micul dejun un ou fiert tare – și care i-a spus, în timp ce ștergea vasele:

- Dacă vrei să-l vezi, ar trebui să faci asta. Mi se pare că nu prea ai fost în apele tale în ultima vreme.

Roya Archer se putea deja considera aproape în întregime americană, nu doar în urma căsătoriei, ci și datorită faptului că locuia în Statele Unite de peste cinci decenii. Își amintea o copilărie petrecută pe străzile încinse și prăfuite ale Teheranului, jucând leapșa cu sora ei mai mică, Zari, dar viața ei de acum era atent împrejmuțată în New England.

Alături de Walter.

O vizită la un magazin cu doar o săptămână în urmă – pentru a cumpăra agrafe de birou! – și totul s-a dat peste cap. S-a trezit, din nou, absorbită în anul 1953. În cinematograful Metropole, aflat în mijlocul celui mai mare oraș din Iran, în vara aceea zbuciumată. Canapeaua roșie și circulară din hol, deasupra căreia cristalele candelabrului licăreau ca niște lacrimi durdulii, fumul de țigară care plutea în fuioare. O condusesse pe scări în sus, în sala de cinema, iar acolo, pe ecran, niște vedete cu nume străine se îmbrățișau. După film, se plimbase cu ea în lumina apusului de vară. Cerul era de culoarea lavandei, cu niște straturi violet atât de diferite între ele, încât păreau imposibile. O ceruse în căsătorie lângă tufa plină de iasomie. Vocea îi tremura atunci când i-a rostit numele. Și-au trimis nenumărate scrisori de dragoste, și-au plănuit căsătoria. Dar la final, nimic. Viața a tras de sub ea tot ceea ce plănuiseră.

Nicio grijă.

Mama Royei spunea mereu că soarta ne este scrisă în frunte încă de la naștere. Nu poate fi văzută, nu poate fi citită, dar e scrisă acolo cu cerneală invizibilă, iar viața o urmează întocmai. Indiferent ce s-ar întâmpla.

Și-l scosese pe băiatul acela din minte timp de câteva decenii. Avea o viață de construit, o țară de cunoscut. Walter.

Un copil de crescut. Băiatul acela din Teheran putea foarte bine să rămână înghesuit undeva pe fundul butoiului, ca o cârpă roasă și inutilă, împinsă atât de tare spre adâncuri încât, după o vreme, l-a dat aproape cu totul uitării.

Dar acum putea să îl întrebe, în sfârșit, de ce o părăsise acolo, în mijlocul pieței.

Walter parcă într-un loc alunecos, mărginit de troiene de zăpadă. Când se opri mașina, Roya nu putu să deschidă portiera. Cândva, pe parcursul îndelungatei lor călătorii împreună, se încuiaseră înăuntru.

Walter veni pe partea cealaltă și deschise portiera pentru că el era Walter și pentru că fusese crescut de o mamă (Alice: bună la suflet, drăguță, mirosind mereu a salată de cartofi) care îl învățase cum să se poarte cu o doamnă. Și pentru că avea șaptezeci și șapte de ani și nu putea înțelege de ce bărbații tineri din ziua de azi nu se purtau cu soțiile lor precum cu niște pahare fragile. O ajută pe Roya să coboare din mașină și se asigură că fularul ei tricotat îi apăra nasul și gura de bătaia vântului. Traversară cu grijă parcare și începură să urce scările clădirii cenușii în care se afla Centrul pentru Seniori din Duxton.

O pală de aer cald îi întâmpină în hol. În spatele unui birou se afla o femeie tânără, de vreo treizeci de ani, cu părul blond prins într-un coc. În piept avea o legitimație din plastic pe care scria CLAIRE. Fluturașii de reclamă prinși din panoul din spatele biroului ei țipau „Seară de filme!“ și „Prânz bavarez!“ cu semne de exclamare peste tot, iar marginile li se îndoiau, în timp ce oameni cu pielea zbârcită își târau scaunele cu roțile pe podeaua acoperită cu linoleum, iar alții își împingeau cadrele ortopedice și își căutau echilibrul, încercând să nu cadă.

– Bună ziua, rămâneți să luați prânzul cu noi astăzi?
spuse Claire cu voce sonoră.

Walter deschise gura să spună ceva.

– Bună, nu, nu va veni, zise Roya repede. Soțul meu vrea să încerce faimosul rulou din imitație de homar de la Dandelion Deli. L-am căutat pe Yelp. E un lucru foarte rar să găsești rulouri de homar în toiu iernii, nu-i așa? Chiar dacă sunt false.

Bătea câmpii. Încerca din răspuțeri să-și stăpânească nervozitatea.

– Are cinci stele.

– Acel restaurant? întrebă recepționera surprinsă.

– Ruloul lor de homar, mormăi Roya.

Walter oftă. Ridicase cinci degete pentru a-i arăta lui Claire că soția lui credea în cele cinci stele.

– Ah, bine! Homar! zise Claire încuviințând din cap și pronunțând cuvântul „homar“ cu un accent britanic. N-ai cum să nu ai încredere în recenziile de pe Yelp!

– Poți să pleci acum, spuse Roya blând către soțul ei.

Se ridică pe vârfuri pentru a-l săruta pe Walter pe obrazul proaspăt bărbierit. Pielea lui uscată, mirosul său de săpun Irish Spring. Voia să-l liniștească.

– Bine, atunci, încuviință Walter. Imediat. Am plecat, deci. Dar nu se mișcă.

Roya îi strânse mâna cu strânsoarea familiară și delicată dintotdeauna.

– N-o lăsa să intre în prea multe belele, zise Walter într-un târziu către recepționeră.

Vocea îi era gâtuită.

Roya stătea încordată în fața biroului. Se trezi deodată copleșită de mirosurile în care se amestecau amoniacul și un fel de tocană. Vită? Vită cu ceapă, mai mult ca sigur. Căldura, dată

la maximum pentru a face față frigului din New England, făcea ca mirosul de tocană să fie copleșitor. Nu-i venea să creadă că venise într-adevăr acolo. Caloriferele șuierau, scaunele cu rotile scârțâiau, iar totul părea dintr-odată a fi o mare greșeală.

– Și pe dumneavoastră cum aş putea să vă ajut? întrebă Claire.

La gât avea o cruciuliță din aur. Se uită la Roya cu o expresie ciudată pe chip, ca și cum ar fi cunoscut-o de undeva.

– Am făcut programare pentru a vizita pe cineva, spuse Roya. Pe unul dintre pacienții dumneavoastră care necesită asistență specială.

– Ah, vă referiți la unul dintre rezidenții noștri. Foarte bine! Și cine ar fi acesta?

– Domnul Bahman Aslan.

Cuvintele ieșiseră din gura Royei încet, ca niște rotocoale de fum, vizibile și reale. Trecuseră mulți ani de când îi pronunțase numele întreg cu voce tare.

Crucea de la gâtul lui Claire licări în lumina fluorescentă a becurilor. Walter probabil că ieșise deja din parcare.

Claire se ridică și înconjură pupitrul pentru a veni în fața Royei. Îi luă cu un gest delicat mâinile într-ale ei.

– Mă bucur atât de mult să vă cunosc, în sfârșit, doamnă Archer. Eu sunt Claire Becker, asistenta administrativă de la centrul Duxton. Vă mulțumesc că ați venit. Am auzit atâtea despre dumneavoastră. Faptul că sunteți aici înseamnă foarte mult pentru mine.

Așadar, nu era recepționeră, făcea parte din administrație. De unde știa Claire Becker numele întreg al Royei? Trebuie să fi fost notat în agenda de programări. În fond, făcuse o programare. Dar de ce se purta această tânără ca și cum ar cunoaște-o? Și de unde auzise atât de multe despre ea?

– Veniți, vă rog, spuse Claire cu blândețe. Vă voi conduce direct la el.

De data aceasta nu adăugase semnul acela de exclamare care părea atât de necesar pentru a masca suferința din acel loc.

Roya o urmă pe Claire de-a lungul unui coridor, apoi într-un hol mare în care se aflau o masă lungă cu scaune pe fiecare latură. Dar la masă nu era nimeni care să joace bingo sau să bârfească ceva.

Claire arată către capătul îndepărtat al camerei.

– Vă așteaptă.

La fereastră, lângă un scaun din plastic, se afla un bărbat în scaun cu rotile. Stătea cu spatele spre ele; Roya nu-i putea vedea fața. Claire dădu să se apropie de el, dar se opri. Își înclină capul într-o parte și o măsură pe Roya cu privirea din cap până în picioare, ca și cum ar fi încercat să evalueze dacă putea avea încredere în ea, dacă era un potențial pericol sau dacă exista riscul să facă vreo scenă. Claire învârti între degete lăntșorul de la gât.

– Vă pot servi cu ceva? Apă? Ceai? Cafea?

– Ah, nu, mulțumesc de întrebare.

– Sunteți sigură?

– Sunteți foarte amabilă că m-ați întrebat. Dar nu.

Acum era rândul lui Claire să zăbovească. Pentru numele lui Dumnezeu, nimeni nu voia să o lase pe Roya singură cu acest... rezident. Ce naiba! Ca și cum ea, o femeie mărunțică trecută de șaptezeci de ani, i-ar mai fi putut face vreun rău lui sau oricui altcuiva. Ca și cum ea, Roya Archer, ar fi putut arde din temelii acel loc cu prezența ei, aruncându-l în aer doar prin faptul că se afla acolo.

– Sunt bine, spuse ea.

Învățase de la americani să spună asta: *sunt bine, totul e-n regulă, okey-dokey*. Americanisme ușurele. Erau lucruri care se spuneau, iar ea știa bine asta. Inima îi bătea puternic, dar o fixă pe Claire cu o privire liniștită.

Claire lăsă capul în jos, apoi făcu, în sfârșit, stânga-împrejur și plecă. Ieșind din încăpere, ciocănitul tocurilor ei pe podea se sincroniză cu bătăile puternice ale inimii Royei.

Încă putea să o urmeze pe Claire și să părăsească acel loc urât mirositor, să-l prindă din urmă pe Walter înainte de a-și termina de mâncat prânzul, să meargă acasă, să se cuibărească în pat și să pretindă că nu făcuse niciodată acea greșeală ciudată. Încă nu era prea târziu. Și-l imagina pe Walter aplecat asupra berii de ghimbir și ruloului de homar, singur în restaurant – bietul de el. Dar nu. Ea venise aici să afle, în sfârșit, adevărul. Ea venise aici ca să primească, în sfârșit, un răspuns.

Să pună un picior în fața celuiilalt, așa trebuia să facă. Se forță să se ducă spre scaunul cu rotile de la fereastră. Tocurile ei nu ciocăneau; avea în picioare pantofii ei de nădejde, gri și cu talpă groasă. Walter insistase să poarte ghete de iarnă, dar ea refuzase. Era dispusă să accepte multe lucruri, dar să-l vadă pe fostul său iubit pentru prima oară în șaiszeci de ani și să poarte niște botine groase de eschimos era unul dintre puținele lucruri cu care nu putea fi de acord.

Bărbatul îi ignora prezența, era ca și când nici n-ar fi existat.
– Te-am așteptat, se auzi deodată o voce vorbind în persoană, iar trupul Royei vibra.

Pe vremea când erau inseparabili, vocea aceea îi dădea energie și o liniște în același timp.

Era anul 1953. Era vară. Ea avea șaptesprezece ani. New England dispăruse undeva departe, iar frigul de afară și căldura contrafăcută dinăuntru se evaporaseră. Picioarele Royei

erau bronzate și tonifiate, iar ei stăteau amândoi, el și ea, lângă baricade, lipiți de scândurile rupte și țipând din răspuțeri. Mulțimea se agita, soarele îi ardea creștetul, cele două cozi lungi îi ajungeau până la piept, iar gulerul ei de Peter Pan era learcă de sudoare. Peste tot în jurul lor, oamenii ridicau pumnii înclistați și strigau la unison. Anticiparea, conștientizarea faptului că ceva nou și bun era pe cale să se întâmple, certitudinea că ea avea să fie a lui într-un Iran liber și democratic – toate acestea erau doar ale lor. Erau stăpâni pe viitor și pe soartă, logodiți într-o țară aflată la începutul unui drum îndrăzneț. Îl iubea cu toată forța unei explozii. Îi era imposibil să-și imagineze un viitor în care să nu-i audă vocea în fiecare zi.

Roya își privi picioarele, profilate pe linoleumul de pe jos, și deodată nu și le mai recunoștea în pantofii aceia mici și gri de bătrânică, cu talpă groasă și fundițe mici.

Bărbatul își întoarse scaunul cu roțile spre ea, iar pe chip îi apărură un zâmbet. Părea obosit, avea buzele uscate, iar fruntea îi era brăzdată de niște riduri adânci. Dar ochii îi erau veseli și plini de speranță.

– Te-am așteptat, repetă el.

Se putea să alunece atât de ușor în trecut? Vocea lui era la fel. Era el cu totul – ochii, vocea –, Bahman al ei.

Dar apoi își aminti de ce venise aici.

– Înțeleg, zise ea pe un ton mai apăsător decât se așteptase. Dar eu nu voiam decât să te întreb de ce naiba nu m-ai așteptat ultima oară?

Se prăbuși pe scaunul de lângă el, mai obosită decât fusese vreodată în viața ei. Avea șaptezeci și șapte de ani și era epuizată. Amintindu-și de vara aceea crudă și dezamăgitoare din care nu-și revenise niciodată complet, se simțea de parcă ar fi avut din nou șaptesprezece ani.

CAPITOLUL DOI

1953

Băiatul care urma să schimbe lumea

– Mi-ar plăcea, zise Baba la micul dejun în timp ce mâncau naan¹ proaspătă cu brânză feta și gem de vișine, ca voi, fetele, să fiți următoarele Marie Curie pe această lume. Mi-ar plăcea asta. Sau chiar scriitoare – zâmbi către Roya –, la fel ca americanca aceea: Hellen? Keller?

– Eu nu sunt surdă, Baba, spuse Roya.

– Nu e nici oarbă, Baba, zise Zari.

– Și ce legătură are asta? spuse Maman îndemnându-și cele două fiice să mănânce mai repede.

– Trebuie să fii surdă și oarbă ca să fii Hellen Keller, zise Zari zâmbind, mândră de cunoștințele sale despre eroinele americane.

– Și mută. Nu uita de muțenie, mormăi Roya.

– Nu mă refeream la partea aceea, zise Baba punând jos paharul cu ceai. Mă refeream la geniu. Mă refeream la partea despre cele unsprezece cărți pe care le-a scris. Asta e partea la care mă refeream!

¹ Pâine subțire, asemănătoare cu o lipie.

Soarta le dăruise lui Maman și Baba doar doi copii, și fete pe deasupra. În mod remarcabil, Baba era excepțional de evoluat pentru vremurile lui: voia ca fetele sale să fie educate și să reușească în viață. Religia sa era educația, iar visul său era democrația.

Ca eleve de liceu, Roya și Zari erau pe cale să primească cea mai bună educație de care se putea bucura o fată în Iranul anului 1953. Țara se schimba rapid și începea să se deschidă. Aveau un prim-ministru ales în mod democratic: Mohammad Mosaddeq. Aveau și un rege, Șahul, care continua lupta pentru apărarea drepturilor femeilor începută de tatăl său, Șahul Reza.

– Șahul este, cu siguranță, o slugă a blestemaților de britanici atunci când vine vorba să dea petrolul nostru pe degeaba! spunea mereu Baba. Dar da, le-a ajutat pe femei. Asta trebuie să recunosc.

Concepțiile moderne ale lui Baba și Maman erau întâmpinate cu încruntare și dezaprobare de membrii mai tradiționaliști ai familiei. Cum puteau, îi șopteau mătușile pe un ton precipitat lui Maman mătușile în bucătărie, să își lase fiicele adolescente să umble peste tot neînsoțite? Maman devenise expertă în a lua în derâdere lucrurile acestea. Renunțase la *hijab* încă de când Șahul Reza introdusese politica eliminării vălului, în anii '30, chiar dacă rudele ei mai credincioase erau oripilate de modul de viață *farangi*¹, occidental.

Maman și Baba și-au trimis cele două fiice la cel mai bun liceu de fete din Teheran. În fiecare dimineață, în timp ce

¹ Cuvânt de origine persană care desemnează poporul francilor, uniune de triburi din grupul germanilor apuseni care trăiau pe cursul inferior și mijlociu al Rinului în sec. al III-lea e.n. Aici, cu sensul mai larg, de „occidental“, „european“.